

1.

Mijn vader belde vanuit een schuur op het Griekse platteland. Op de achtergrond waren zwerfhonden te horen die zich schor blaften en jankten. Hij vertelde dat zijn moeder die morgen was opgenomen in het ziekenhuis met gordelroos. Ze was uitgedroogd, spuugde al haar eten uit, kreeg nu sondevoeding. Haar ogen zaten dicht door wonden en schilfers. Na een oorlog, borstkanker, een zwak hart, een ingewikkeld huwelijk en wat niet meer, leek dit haar fataal te worden. ‘Maar ik kom niet terug voor het ziekenhuis,’ zei hij, ‘wel voor de begrafenis.’

Ik hield me even in. ‘Het is wel je moeder, hè?’

‘Oké, goed, als ze echt dreigt te sterven, dan kom ik terug. Maar zorg dat je naar het ziekenhuis gaat. Jij bent de laatste die nog tot haar door kan dringen. Hou haar nog even in leven als je blijft.’

Mijn oma had inderdaad de kwaal om me als een halfgod te zien. Andere familieleden leken haast bij leven al vergeten, maar er hingen tientallen foto’s van mij in haar huis. Met de ergerlijke onbeschaamdheid die kinderen en bejaarden eigen kan zijn, vertelde ze iedereen ongevraagd over haar liefde voor mij.

Een paar maanden eerder had ik mijn vader daar in Griekenland nog vergezeld. Geluidsoptnames van muzikanten maken is zijn werk. In de bankencrisis van 2008 begon hij in het berooide Griekenland een handel in Griekse muziek. Zijn moeder heb ik altijd bewonderd. Van het vliegveld in Thessaloniki reden we door het binnenland naar het noorden, richting Kozani, over steeds slechtere wegen, door gebieden waar amper mensen woonden maar wel honden over de snelwegen liepen. De fletse, verlaten, kleine steden die we passeerden suggereerden dat er recent een burgeroorlog had gewoed. Ik vond de rommeligheid een verademing.

Ik was graag onderweg met hem, omdat we ons op reis veel beter gedroegen dan thuis. Zoals je je ook beter gedraagt als er bezoek is. Die eerste nacht sliepen we bij een houtkachel in de schuur van zijn Griekse zakenpartner. Toen ik de volgende ochtend buitenkwam trof ik de moeder van de Griek. Ze droeg een fluwelen blauwe badjas en begon in het Duits te praten tegen de vele zwerfkatten die zich rondom haar slippers verzamelden. Haar man was een gastarbeider in Duitsland geweest, maar daar verliefd geworden op een ander. Ze was hem achternagereisd in een poging hem te bekeren, en had hem niet veel later terug weten te halen. Ondertussen maakte ze zich de Duitse taal eigen. Toen ze me die ochtend zag staan, kwam ze op me af en gaf me twee zoenen die naar zalf roken. Ze vroeg hoe het met mijn ‘Mutti’ ging, en toen hoe het mijn andere *Mutti*, mijn oma, was. ‘Gut, sehr gut,’ kon ik toen nog zeggen.

‘Hoe is het eigenlijk om een stervende moeder te hebben?’ vroeg ik mijn vader na een korte stilte waarin alleen die blaffende honden te horen waren.

‘Weet ik niet. Ik schuif straks een stapje op. En daarna ben jij aan de beurt.’

Ik beloofde mijn oma de volgende dag te bezoeken. Die middag ging mijn moeder al naar het ziekenhuis. Ze vertelde daarna dat mijn oom aan de rand van het bed achteloos tegen een verpleegster had gezegd: ‘Als ze een hartstilstand krijgt, dan hoeven jullie haar niet meer te reanimeren, hoor.’ Alsof hij het over een tweedehandsauto had die niet gerepareerd hoefde te worden als de kosten te hoog zouden oplopen. Ik vroeg hoe mijn oma reageerde. ‘O, die krijgt het allemaal niet eens meer mee,’ zei ze. ‘Hoop ik.’

Een dag later haalde mijn oom me op van het treinstation. Hij begon te huilen toen hij zijn auto startte. ‘De egoïstische versie is dat ik geen kasplantje als moeder wil. De sociale versie wil dat ze zelf moet kunnen beslissen over haar leven.’

‘Ja, lastig,’ knikte ik.

We moesten witte pakken aan, handschoenen, haarnetjes en een mondkapje op. Toen we de kamer in kwamen maakten verpleegsters net haar etterende oog schoon. Daarna keek ze om zich heen. Ze zag er in elkaar geslagen uit, maar haar blik was onveranderd vrolijk. Ze wees naar me en zei verzwakt tegen mijn oom en de verpleging: ‘Dat is een hele goeie jongen.’

Het zou de allerlaatste zin zijn die ze over me sprak. Ik zei niks terug. Mijn oom zweeg ook en zou dat blijven doen. Ik zag alleen zijn waterige ogen tussen het mondkapje en het haarnetje in drijven.

Mijn tante vroeg hoe oma zich voelde. ‘Ik heb goede kinderen,’ zei ze dronken van de morfine.

‘Nee, ik vroeg hoe je je voelt, moeder!’

Toen mijn tante wat later over haar vakantie vertelde en over de zes transgenders die ze had ontmoet bij het hotelzwembad, drukte mijn oma zich plots geïnteresseerd overeind: ‘Hadden ze nog een piemel?’

‘Nee, die hebben ze eraf laten snijden, denk ik.’

‘Oké, want het oog wil ook wat,’ zei ze voor ze zich weer achterover liet zakken.

Een week later stierf ze in het verzorgingstehuis. De nacht ervoor had ik aan haar bed gewaakt en onafgebroken ‘Gottes Zeit ist die allerbeste Zeit’ van Bach gedraaid. Ik hield haar hand vast en zei: ‘Het komt goed, ga maar slapen.’ Ze hoestte, brabbelde, rochelde, klonk als een verstopte gootsteen. Ik had gehoopt nog een keer met haar te kunnen praten, maar haar allerlaatste woorden sprak ze toen ze bediend werd. Priester Guus was op de fiets gekomen. Een man met jaloersmakend dik haar voor zijn leeftijd. Hij haalde een wit kleedje en twee led-waxinelichtjes uit zijn dokterstas. Binnen een paar tellen werd er een klein altaar op haar nachtkastje geïnstalleerd. ‘We hebben zoveel gelachen samen. Ik noemde haar altijd “klein ding”, kan ik haar nu ook klein ding noemen?’ vroeg de priester.

Iedereen mocht meebidden, zei hij, wat slechts schoorvoetend gebeurde. Alleen de laatste zin van het ‘Wees gegroet, Maria’ deed ik met overtuiging mee. ‘Bid voor ons, zondaars, nu en in het uur van onze dood.’

Mijn oma had al dagen gezwegen, maar opende toen haar ogen, pakte zijn hand vast en zei: ‘O jee, is dit God?’

‘Nee, dit is Guus.’

‘Ik laat je niet meer los.’

Hij keek ongemakkelijk, vouwde voorzichtig haar stramme vingers los. ‘Je wordt straks opgevangen door de grote hand van God,’ zei hij troostend en wreef een kruisje op haar voorhoofd met een soort vaseline.

Twee dagen later, op het moment dat ik mijn vriendin van het treinstation afhaalde om die avond samen te waken, stierf

ze. Mijn oom belde met het nieuws terwijl de spoorwegovergang nog ongeduldig rinkelde.

Wat er toen nog over was van deze familie, kwam samen in de ontvangsthuis van het bejaardentehuis. Mijn tante huilde. Mijn vader zei: 'Het is goed zo, ze maakte geen reclame meer voor de mensheid.' Een demente bewoonster kwam bij ons staan, kneep haar keel dicht en zei: 'Als je dit dichthoudt, komt er geen lucht meer in.'

'Dat relativeert,' lachte mijn oom, waarna het gezelschap afdroop om naar het lichaam te gaan kijken. Ik bleef bij de vrouw staan. 'Als het buiten droog blijft, doet het dat hierbinnen ook,' mompelde ze. We keken elkaar aan en lachten allebei even ongemakkelijk.

In de dagen die volgden waren mijn vader en zijn broer en zus opeens weer zoveel samen als ze in hun kindertijd waren geweest. Het regelen van de uitvaart was zeldzaam familiair verlopen. Ze gedroegen zich als wezen beter dan ze als volwassen kinderen hadden gedaan. Tot onverwachte vreugde van mijn vader.

De rouwkaarten werden verzonden, de kerk zat vol. Net voor we de kist naar binnen droegen, stond een vrouw op uit een kerkbank en stampte vol overgave een vlieg in het gangpad dood. Alsof het een startschot was, begon het koor vervolgens gregoriaans te zingen en liepen wij naar voren. Er werd gepreikt en na een minuut of tien mocht ik ook iets zeggen. Mijn stem galmde. Ik wilde het zakelijk houden en prees haar relativiseringsvermogen, haar gebrek aan verbittering. Ze was altijd geïnteresseerd in nieuwe ontwikkelingen en niet storend nostalgisch geweest.

Het kerkhof lag al zo vol dat we op andere graven moesten

staan. Ze werd bijgezet in het graf waar haar man al dertig jaar lag. Mijn vader was er in al die jaren nooit meer geweest. ‘Ik heb niet lang gerouwd toen hij stierf,’ zei hij eens eufemistisch over zijn eigen dode vader. Ze deelden dezelfde voor- en achternaam. De aanblik van het graf vermeed hij ook om die reden liever.

In een bruiloftszaaltje zaten mensen op ons te wachten. Obers schonken onafgebroken koffie. Ze droegen zwarte pakken en witte overhemden, leken uit een andere, vooroorlogse tijd te komen. Plechtig maar routineus condoleerden ze de familie.

Het zusje van mijn oma kwam als eerste aan de condoleance-tafel staan. Ze hadden hetzelfde figuur, dezelfde handen. ‘Het koor zakte niet in toon vandaag,’ zei ze. ‘Zulke dingen hoorde jouw oma ook.’ Haar dochter, die jaren terug naar India was gereisd en sindsdien nooit meer de oude was geworden, stond naast haar. Er hing iets onsamenhangend lichts om haar verschijning. Vroeger kwam ze weleens zomaar op bezoek zonder de intentie te hebben ooit nog weg te gaan. Haar waan beangstigde me als kind, ik verstopte me altijd achter een boom in de tuin. Als ze weg was hoorde ik mijn ouders uit over wat ze allemaal had verteld. Het bleek altijd te incoherent om te kunnen reproduceren.

‘Gecondoleerd,’ zei de vrouw die de vlieg had doodgetrapt in de kerk. ‘Ik heb veel van haar gehouden.’ Om niet in huilen uit te barsten liep ze meteen door naar de uitgang, waarna ze op de parkeerplaats brak. Haar schouders schokten.

Ook mijn oudtante was er. Ze begon deze keer niet over de opdracht die ik moest vervullen in mijn leven, ze hilde alleen bedeesd en zei dat ze mijn oma altijd erg had gemogen. ‘Kom je snel eens langs?’ vroeg ze. ‘Dat zou ik heel fijn vinden. Je bent namelijk een echte Falke.’

Een paar maanden later, op een regenachtige middag, zat ik in de woonkamer van haar appartement in Arnhem-Zuid. Beneden raasde het verkeer over een snelweg, in de verte was er niks dan water, groen en grijze lucht te zien. We spraken kort over de dood van mijn oma. Toen ik het boekje dat mijn opa, haar broer, over zijn leven had geschreven op de glazen salontafel legde, werd het stil.

2.

De eerste keer dat ik mijn oudtante zag, straalde ze. Ik wist toen nog niet meer over haar dan dat ze vroeger sigaretten rookte onder de afzuigkap en pianospeelde in een jazzorkestje genaamd De Ruïne. Ze zag hoop en kwam met vastberaden stappen op me af. ‘Waarom hebben ze je zo lang voor me verborgen gehouden?’ Ze vertelde dat ik de laatste Falke was, de naamdrager van de familie, de hekkensluis, als ik me niet voortplantte zou de boel hier ophouden. ‘Jij hebt een opdracht, jongen!’ Ze zag het patriërchaat en het beviel haar. Zelf had ze wel zonen gekregen, maar die droegen de naam van haar man.

Wij heten Falke. Als we ons voorstellen vragen sommigen: ‘Zijn jullie familie van de beroemde sokken-Falkes?’ Dan zeggen we vaak: ‘Ja, maar wij zijn van de arme tak.’ Helemaal zeker van een bloedband tussen beide families zijn we nooit geweest, maar hoeveel Falkes kunnen er op een paar vierkante kilometer in het Duitse Sauerland zijn? Het is een gebied waar meer bomen staan dan dat er mensen wonen. We laten ons er al decennia op voorstaan dat we wel degelijk dezelfde voorouder delen. Tot nu toe is die mythe nooit ontkracht of bevestigd.

Wat wel zeker is, is dat de Falkes behoorden tot de oudste adel van Europa. We komen uit het gebied tussen Hessen en Kassel, Midden-Duitsland. In de strijd om land- en lijfsbehoud veroorzaakten we oorlogen en veldslagen, brachten gravinnen, ridders en prinses voort. Koning Willem-Alexander en zijn familie waren er nooit geweest zonder het bloed van ene Anna Christine von Falken. Inmiddels is onze familienaam allang verdrongen en vergeten.

Toen ik dit enigszins verbaasd ontdekte en het aan mijn moeder vertelde, zei ze: ‘Nou, van die adel is nog maar weinig over.’ Ze wees op mijn vader die met open mond voor de televisie lag te slapen. ‘Maar nu je het zegt. Ik heb hem altijd al op koningin Wilhelmina vinden lijken.’

Net als zij interesseerde ik me destijds nauwelijks voor de geschiedenis die zich beperkt van geboorte- tot sterftcijfers. De willekeur, het toeval van voorplanting en de dood die volgt. Misschien was ik ook nog te jong om me in mijn familiegeschiedenis te verdiepen, voelde het meer als iets voor mensen die een groter verleden dan toekomst hebben. Ik vroeg me ook af of je niet beter andere dingen kunt doorgeven en nalaten dan alleen een naam.

Die allereerste ontmoeting met mijn oudtante vond plaats op het feestje ter ere van het eerste boek dat ik schreef. Zo hoopvol als ze bij haar binnenkomst naar mij had gekeken, zo gedesillusioneerd zag ik haar later naar een vriend van me staren. Een jongen die door zuurstofgebrek tijdens zijn geboorte niet was geworden wie hij had kunnen zijn. Sinds jaar en dag werkte hij in een fabriek, dronk stevig. Ooit bezocht ik hem in een inrichting. Over de gangen stiefelden mensen hun eigen schaduw achterna. Toen een verpleegster op wie hij een oogje had – voor

alles wat vrouw was hield hij zijn ogen open – vroeg: ‘Heb je zin om te pingpongen?’, keek hij me aan als een kwispelende hond die in zijn mand probeert te blijven zitten. Vervolgens stond hij op en zei: ‘Bedankt voor je komst, hè.’

Het pingpongen en de verpleegkundige konden hem er echter niet van weerhouden om een week later een zelfmoordpoging te doen met een *keycord* om zijn nek. Het hele systeemplafond was naar beneden gekomen. Hij lag op de grond, onder het witte stof, en huilde. Op zijn gezicht was alleen het spoor van zijn tranen te zien. Waren dit de vrienden van dé naamdrager? zag ik mijn oudtante denken terwijl ze naar hem luisterde.

Wat had ze verwacht? Ik ben opgegroeid aan de rand van Nederland, op de grens met Duitsland, in het dorpje Ulft. Als je de naam langzaam uitspreekt is het net de laatste adem van een paard, een zucht. Ulft. Het is een gemoedelijk dorp dat slaapt tussen de natuur en oprukkende industrieterreinen. De lege straten, rolluiken en een rotonde met een plaatsnaambordje moest ik thuis noemen. De mensen die er wonen zijn zeker niet allemaal onbenullige beesten of gekken. Over de meeste bewoners – de gelukkigen – lijkt een warme deken te liggen waaronder ze zich niet hoeven te verroeren. Zo’n leven wilde ik niet. Als kind was het mooiste aan dat grensdorp de gedachte het te kunnen verlaten, om de stomkoppen, de simpele zielen, die je er ook in groten getale hebt, te ontlopen. Meisjes zonder dromen met grove handen en praktische kapsels, mannen met een suffice blik die pas praten als ze genoeg gedronken hebben. Je zou ze bekrompen en achterlijk kunnen noemen, maar ik voelde me in hun bijzijn altijd heel dom, omdat ze over dingen spraken waar ik helemaal niks van begreep. Ik denk dat ze van nature goed in leven zijn, maar dat de verbeelding daardoor stopt.

Als ik nu in Ulft kom zie ik ze in de supermarkt, in de kroeg of op straat. Ze zijn ouder geworden en de tijd is voor bijna niemand vriendelijk geweest. De meesten zijn brutaal, maar toch stellen ze weinig vragen. Ze kunnen je verschrikt aankijken alsof je ze erop hebt betrappt dat ze daar nog steeds zijn. Maar hier is het leven toch ook goed? lijken ze dan te willen zeggen. Ze zien en horen dat jij bent weggegaan. En als je maar ver en lang genoeg weggegaan bent, vervult het ze met afgunst, maar ook met enige trots of bewondering. Al zullen ze die nooit hardop met je delen.

Ik groeide op vrij van enig gevaar en met een volle maag. Het wakkerde mijn onrust aan en zorgde ervoor dat ik me dingen ging verbeelden, de drang kreeg om elders te gaan kijken. Wie bang is stelt geen vragen, wie arm is gaat niet voor zijn lol naar elders. De Duitse grens is dichtbij en voor sommigen is daarmee ook de oorlog nooit ver weg. Toen mijn vader zijn pasgeboren, eerste en enige zoon zag, dacht hij aan de dood. Hij zei: 'Als hij maar geen soldaat wordt.' Zijn historisch besef is groot, maar dit is de langste periode in de geschiedenis zonder oorlog in dit deel van de wereld. Nu sterven er eigenlijk alleen dieren of mensen op leeftijd in dit dorp. De vroege dood is een uitzondering geworden.

Mijn vader kreeg zijn zin. Ik ben niet bereid om te sneuvelen voor het vaderland, de familie en ook hoeft er geen overtuiging, stuk land of God meer verdedigd te worden. Sneuvelen voor een sofinummer, paspoort, een beter leven of rechtvaardigheid is iets voor anderen geworden. Aan de periferie van dit continent gebeurt het dagelijks. Vluchten uit Ulft, op zoek naar een ander of beter leven is, in het westen van Europa, tussen de aangeharkte tuintjes, een absurditeit geworden. Er is alleen

nog de filosofie, economie, het klimaat en de overheid die als een abstractie boven de mensen hangt en zwaar over je kan oordelen. Maar onder de deken hoef je je ook daar niks van aan te trekken. Het is een prachtige plek om ooit, oud en voldaan, met een glimlach op je gezicht te sterven. Ulft.

Die avond met mijn oudtante vond plaats in een café midden in het dorp, 't Wapen van Ulft. Mijn oma leefde toen nog. Ze was al in de negentig en stond met twee knakworsten in haar handen te zwaaien op de dansvloer. Een opleving waar ze nog weken over sprak. Het schaarse groepje intellectuelen dat de streek rijk is, stond in een hoekje van het café het tafereel te aanschouwen. Er waren ook mensen uit het westen van het land. Ze keken alsof ze in een dierentuin waren beland.

De vriend die lang tegen de oudtante had staan praten, kreeg dit alles niet mee. Hij was de vriendelijkheid zelve, uit onwetendheid. Een humanist, al zal dat woord hem niks zeggen. Hij werd die avond snel dronken, vond een vriendin voor een nacht en daarmee het kortstondige geluk. Ik zie hem nog naar huis zwalken met zijn korte benen. Zijn knieën schuurden tegen elkaar.

Aan het eind van de avond nam mijn oudtante me apart. Plechtig overhandigde ze me een zilveren kistje, een familie-erfstuk. Je zou er gebakvorkjes in kunnen bewaren. Er zat een briefje in dat ik de volgende dag pas las: 'Jonah, vergeet je opdracht niet...?'